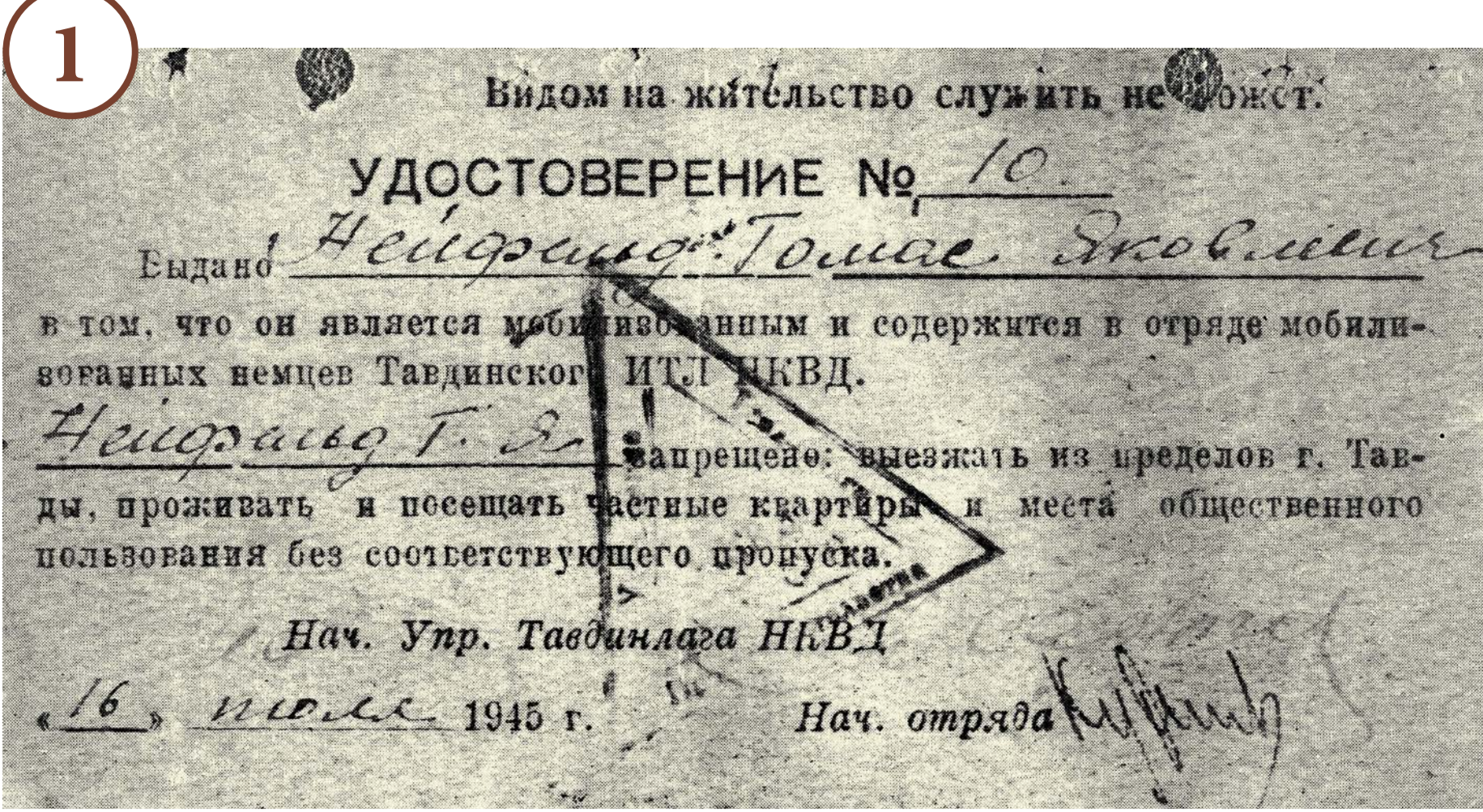


ТРУДАРМІЯ І РЕПАРАЦІЯ ПРАЦЕЮ ARBEITSARMEE UND REPARATION DURCH ARBEIT



1. Посвідчення трудомобілізованого Томаса Нейфельда (депортований з Криму у 1941 р.), який знаходився у Тавдинському таборі НКВС, із заборонаю виїзду з м. Тавда, відвідування приватних квартир і громадських місць без перепустки. 1945. Родинний архів Т. Нейфельда
Bescheinigung des Arbeitsmobilisierten Thomas Neufeld (1941 von der Krim deportiert), Insasse des NKWD-Lages Tawda, über das Verbot die Stadt Tawda zu verlassen, private Wohnungen und öffentliche Orte ohne Genehmigung aufzusuchen. 1945. Familienarchiv Th. Neufeld

Примусова праця в СРСР була розповсюдженою мірою покарання неугодних верств населення і засобом залучення робочої сили для виконання робіт у неосвоєних регіонах. У роки колективізації висилали до Північного краю і трудових селищ НКВС у Казахстан. 1935 р. 615 німецьких родин з прикордонних районів були виселені до спецпоселень Біломор-Балтійського комбінату НКВС. Через рік до спецпоселень Карлагу НКВС були вислані 14 970 німців із Пулинського району.

Із оголошенням військового стану (22 червня 1941) була введена трудова повинність для всього працездатного населення. На Уралі, у Сибіру, Казахстані і Середній Азії пришвидшеними темпами розгорталася будівництво підприємств металургійної і оборонної промисловості. При цьому широко використовувалася праця ув'язнених. Великий розмах отримала мобілізація у трудові колони НКВС. У вересні 1941 р. на території УРСР військкомати мобілізували 23,5 тис. працездатних німців-чоловіків 16–60 років і передали в розпорядження НКВС для використання у східних районах СРСР. Німців, які служили у Червоній армії, на фронті і в тилу, вилучали з підрозділів і направляли до будівельних частин. Невдовзі вони опинилися у трудових колонах на об'єктах НКВС і інших наркоматів.

Депортовані до Сибіру і Казахстану німці України нарівні з іншими депортованими були розосереджені по всій території як робоча сила. У січні 1942 р. з їх числа військкомати мобілізували бл. 93 тис. чоловіків у віці від 17 до 50 років. З жовтня 1942 р. додатково мобілізовано 70,8 тис. чоловіків 15–55 років і 52,7 тис. жінок 16–45 років. Від призову звільнялися лише жінки, які мали дітей до 3 років, і вагітні. Всього за 1942–1945 рр. було мобілізовано понад 316 тис. німців і німкеня, направлених на будівництво промислових підприємств, шляхів сполучення, у вугільну та нафтодобувну промисловість, для сільського господарства.

Німців-трудармійців розміщали окремо від ув'язнених у створених для них табірних пунктах. Загін складався з 1,5–2 тис. осіб, розділених на колони по 300–500, а ті ділилися на бригади по 35–100 осіб. Вони жили у наспіх виритих бараках-землянках або казармах-бараках у зонах під охороною, огорожених парканом або колючим дротом. На роботу їх водили під конвоем. Найтяжчим було положення взимку 1942/43 рр., коли і без того мізерні норми харчування знизили «з метою економії витрат продуктів і хліба». Повних даних про смертність у результаті травм, виснаження і голоду ще не виявлено. 1942 р. у таборах НКВС: Севжелдлаг вона склала 20,8 %, Солікамлаг – 19 %, Тавдинлаг – 17,9 %, Богословлаг – 17,2 %. Німці України знаходилися майже в усіх таборах НКВС і наркоматів. Про це свідчать імена у книгах пам'яті таборів.

Постанова ДКО (16 грудня 1944) передбачала мобілізувати й інтернувати з напрямком для роботи в СРСР усіх працездатних німців: чоловіків – від 17 до 45 років, жінок – від 18 до 30 років, які знаходилися у Румунії, Югославії, Угорщині, Болгарії і Чехословаччині. Вона наказувала провести мобілізацію та інтернування у грудні 1944 – січні 1945 р. і направити до Сталінської області – 56 000 осіб, Ворошиловградської – 28 000, Дніпропетровської – 22 500, Чернігівської і Харківської – по 2 500, Запорізької – 2 000, Сумської – 1 000 осіб.

3 лютого 1945 р. ДКО наказав мобілізувати на території 1, 2, 3-го Білоруських і 1-го Українського фронтів усіх придатних до фізичної праці і здатних носити зброю німців-чоловіків від 17 до 50 років. З тих, хто не служив у німецькій армії або частинах «фольксштурму», до середини квітня 1945 р. мобілізували 97 487 осіб для використання у роботах у першу чергу в Українській і Білоруській РСР. З них 37 600 осіб були направлені у вугільну промисловість, 20 000 осіб займалися демонтажем обладнання, яке вивозили з території фронтів.



4. Відправка румунських німців на примусові роботи до УРСР у січні 1945 р. Ю. Рауш. 1987. Центральний музей дунайських швабів, Ульм. Юліана Рауш (1919–2011) була у Макіївці серед інтернованих німців з Банату (Румунія).
Abtransport rumänischer Deutscher zu Zwangsarbeit in der Ukrainischen SSR im Januar 1945. J. Rausch. 1987. Donaueschwingisches Zentralmuseum, Ulm. Juliana Rausch (1919-2011) war in Makejewka unter den aus dem Banat (Rumänien) internierten Deutschen.

5. Наприкінці 1945 р. у Сталіно (Донецьк) нараховувалося 26 таборів для інтернованих і 5 – для військовополонених. Румунські німці біля могили співвітчизника, який помер на примусових роботах у Сталіно. 1946. Архів Земляцтва колишніх жителів села Біллед, Румунія

Ende 1945 gab es in Stalino (Donezk) 26 Lager für Internierte und 5 für Kriegsgefangene. Rumäniendeutsche am Grab eines Landsmanns, der in Zwangsarbeit in Stalino verstarb. 1946. Archiv der HOG Billed, Rumänien

